

Labyrint

Euphrase Kezilahabi

I
Dali mu jméno Kakulu. Ještě teď mu říkáme Kakulu a ti, co přijdou po nás, mu budou také tak říkat. Pravda o něm je obklopena mlhou mýtů. Nikdo neví jistě, kdo byli jeho rodiče. Jeho existence začala jako žert. Říká se, že jeho narození bylo zázračné. Když byl ještě v matčině břiše, mnohokrát bylo slyšet, jak mluví. Často vstupoval do hovorů své matky s jinými ženami. Když jedna z nich řekla: „Můj manžel se včera vrátil domů opilý,“ z břicha její přítelkyně se ozval hlas: „Vy drbný!“ Ještě než se narodil, tvrdili o něm, že je dítětem kouzelníka.

V den, kdy na jeho matku přišly porodní bolesti, zavolali do vesnice známou porodní bábu, aby se o ženu postarala. Když dítě vystrčilo hlavu až po ramena, porodní bába se dala s křikem na útěk: „Něco takového jsem ještě neviděla!“ Na vyčnívající hlavě byl dlouhý prošedivělý plnovous. „Přivedla jsi na svět d'ábla!“ křičela porodní bába. Když to matka uslyšela, vyděsila se tak, že zapoměla na bolesti a dala se na útěk s roztaženými nohama. Porodila ho venku a vestoje držíc se kmene stromu. Říká se, že když dopadl na zem, vlastními zuby si ukousl pupeční šňůru, oklepal se od vazké tekutiny a vynadal okolo stojícím lidem: „Běžte pryč! Na co tak koukáte? Copak jste ještě neviděli zrození a nevíte, kudy se přichází na svět?“

Vesničané mu dali jméno Kakulu, „Malý-Velký“, protože se narodil už s vousem – veliký a staříčký! Prý se neživil mateřským mlékem. V den, kdy se narodil, požádal svou matku o plod baobabu zrající na stromě.

„Nemůžu tam vylézt,“ odpověděla mu.

„Pak mi tedy přines mou stoličku, ať si na ni poprvé sednu.“

„Patří tvému zesnulému otci.“

„Takové nesmysly nehodlám poslouchat! Já jsem existoval ještě dříve než strom, ze kterého je ta stolička!“

Jeho matka se vyděsila. Kakulu se podíval na několik žen, které tam pořád ještě stály.

„Kdo neposlouchá slova velkých, ten si poláme nohy! Tento svět ještě neslyšel slova velikána,“ řekl jim.

„Ha! Dokonce umí i přísloví!“ Podivila se jedna z žen.

„A vy vyhledáváte drby! Zmizte odsud!“ Rozešly se se smíchem. I Kakulu se se smíchem podíval na svou matku. Když uviděla jeho ústa plná zubů, vešla do domu, bušila do nádobí a pak vyšla zadními dveřmi, aby se zachránila. Pohlédla zpátky a viděla, že šplhá na baobab, jí jeho plody a volá na ni, aby se vrátila. Nevrátila se a už ji nikdo nikdy nespatriil.

Kakulu pečoval o banánovníky, které tam zanechala jeho matka, pěstoval brambory a kukuřici a žil soběstačně. Rád navštěvoval svoje sousedy brzy po ránu a přitom ukusoval plody baobabu. „Páni domu, jak se máte? Probud'te se! Už po ránu je vidět, jestli bude den dobrý.“ Těm, kteří mu neodpověděli, říkával: „Vy se mi pořád jen schováváte!“ Pak jim oknem dovnitř házel slupky. Často to totiž byla pravda. „Vidí nás, ten malý obr!“ šeptali si.

Při shromážděních Kakulu překvapoval svými rozsáhlými znalostmi týkajícími se historie a tradic. Často kladl složité otázky, na které nikdo neměl odpověď. Po nějaké době, když se jeho rostlinám dařilo, rozšířilo se mezi lidmi, že Kakulu má šťastnou ruku. Co zasadil, to dobře rodilo. Mnoho lidí z vesnice k němu chodilo s prosbou, aby jim vysázel pomerančovníky, rýži, brambory a další plodiny. Měl jen jeden požadavek: zajistit, aby žádný lísteček na poli nepřerostl délku prstu. Mnozí získali bohatou úrodu.

Kakulu nerostl do výšky, ale jeho malé-velké myšlenky zrály, až dosáhly výšky tří stop. Kvůli neustálému žertování si ve vesnici nezískal přílišnou úctu, ačkoliv byl velmi oblíbeným. Přátelil se s každým. Kněží, sestry nosící široké šaty a šejkové se ho ovšem báli, protože jim rád nadzvedával oděv a pletl se jim pod nohy. Bylo těžké ho odtamtud dostat. Vždycky pak tloukli do šatů, jako by z nich vyklepávali prach. „Ty, Kakulu, nech toho!“ Co jim dělal, věděli jen oni sami.

Kakulu nerostl. Proto si ho ti, kteří měli dcery, dobírali: „Když mi přineseš polena, dám ti svou dceru za ženu.“ Téhož večera Kakulu nesl náklad polen vyšší než on sám. „Když mi načerpáš vodu, budeš se s ní moct oženit.“ A Kakulu nosil vodu. On to také dělal z žertu, a ne z hlouposti. Měl ve vesnici mnoho snoubenek. Nakonec se o něm posměšně tvrdilo, že přivedl do jiného stavu dívku, která byla ještě v izolaci v iniciační chýši. Prý věděla o Kakuluově slávě v zápasu.

Pak se Kakulu stal hráčem na marimbu a na kytaru. Oba nástroje výborně ovládal. Později se naučil hrát na harfu ve tvaru kotvy, v čemž se postupem času velmi zdokonalil. Měl ve zvyku obcházet bary a hrát opilcům. Kdo byl spokojen, zval ho na pivo, někdo mu dával i peníze. Své hraní doprovázel zpěvem ve svahilštině, ruštině, angličtině, francouzštině a jiných nesrozumitelných jazycích. Ze začátku si obyvatelé vesnice mysleli, že si z nich střílí, ale jednou, když do vesnice přišel nějaký běloch a Kakulu měl možnost s ním hovořit jeho jazykem, vesničané mu uvěřili. Nejen že uměl hrát na hudební nástroje, prý byl také výborným řemeslníkem. Domek, který si postavil na kopci, byl prý velmi hezký. Vyřezával masky, pletl rohože a ženám splétal vlasy. Lidé začali napodobovat jeho umění, dokonce i jeho písně imitovali. Postupně si získal úctu. Kdyby mu nechyběla manželka, mohl by být jmenován do různých funkcí.

Jak stárnul, úcta se změnila ve slávu. Jeho stáří prozrazovaly šediny. Říkalo se, že se mu započítaly dny, které nebyly jeho. Tělo však měl ještě statné. Ke stáru se Kakulu proslavil jako léčitel. Často sedával na stoličce na těžké dece, kterou mu darovali vesničané za jeho práci. Tam se kolem něj shromažďovali lidé. Pomocí mávátka ze zebřích chlupů v poklidu odháněl mouchy, které si na něj sedaly, a jeho oči se upíraly k něčemu, co se zdálo být velmi daleko. Říká se, že dokázal uzdravit nemoci všeho druhu. Lidé mu vyrobili dlouhou vycházkovou hůl. Někteří říkají, že ji našel na baobabu, když na něj poprvé vylezl. Večer, opíraje se o svou hůl, pravidelně obcházel sousedy. Jednou prý nastalo sucho. Vesničané za ním přišli s prosbou, aby jim pomohl přivolat déšť. Řekl jim, ať začnou připravovat svá pole, protože déšť se spustí za týden. A tak se také stalo. Kakulu byl přivolavačem deště. V tom roce byla úroda bohatá. Kakulu byl přivolavačem majetku a bohatství a byl znám jako přinašeč všeho.

Tvrdí se, že když Kakulu cítil, že stárne, zavolal si pět starců, z každé vesnice jednoho, aby za ním přišli do lesa. Tam s nimi strávil měsíc a poučil je o historii, o zvycích a obyčejích, o lécích, astronomii a mnoha jiných věcech. Když uviděl, že dožráli, zavedl je pod vysokou horu. Vystoupal s nimi až na vrchol. Poprvé spatřili jeho malý domek. Pak jim svou holí ukázal zem, která ležela pod nimi. „Toto všechno je vaše země, nedovolte, aby ji sebrali cizí lidé! Ted' běžte. Ved'te lidi a učte je to, co jsem vás naučil já. Zůstanu tady a rozdělám oheň, který ozáří celý svět. Právě tady bude můj dům stát navěky.“ Byl soumrak. Starci sestoupili dolů, aby splnili to, co jim řekl.

Po třech dnech začaly z hory šlehat plameny. Oheň byl obrovský a ozářil všech pět vesnic nacházejících se na úpatí. Lidé začali přicházet pod horu se svými prosbami určenými Kakuluovi. Jednoho dne hora přestala chrlit oheň. Dál ale vydávala obrovský žár a část plamenů stekla dolů v podobě hustého ohnivého bahna. Mnoho lidí se oddělilo od ostatních a zemřelo. Lidé ve dne v noci prosili Kakulu, aby ztišil svůj hněv vůči těm, kteří se mu vysmívali a opovrhovali jím. Nakonec z něj ve svých představách udělali člověka vysokého a statného, s dlouhým plnovousem a lysinkou nad čelem. Starci si vzpomněli, že má velmi rád plody baobabu. Přinášeli obětní dary pod baobaby a pak sbírali jejich plody a nosili je Kakuluovi na úpatí hory. Záhy se spustil silný déšť. Oheň, který se přelil dolů, byl uhašen a

země se ochladila. Za několik let se půda stala velmi úrodnou. Když ji obdělali, získali krásnou a bohatou úrodu. Věřili, že to oni byli Kakuluem vyvoleni. Když přišla civilizace, postavili velké a krásné paláce, dovnitř nosili obětiny a přicházeli se svými prosbami. Nakonec se z Kakulua stal mýtus. Byl zakladatelem národa a byl stále přítomen. Byl pravdou. A tato pravda se rozšířila do celého světa.

Ale je možné, že sen dvaceti století, který podléhal mýtu, byl vytlačen na okraj? A že křik blázna, který chtěl vybudovat nové dějiny, někde uvázl? Asi je potřeba, aby další mýtus začal novými sny!

Ačkoliv jsem v ten den napůl bděl a napůl spal, všechno si to pamatuju.

II

„Svět potřebuje nové světlo!“ volal blázen a pak ještě hlasitěji dodal: „Ale to se nestane dřív, dokud ho nezničí pohroma!“ Byli jsme v baru a pili pivo. Lidé se smáli. Já jsem se také smál, ale jeho slova ve mně probudila touhu poznat počátek světla. Podíval jsem se na planety a na hvězdy a zaradoval se z jejich množství. Podíval jsem se na měsíc a jeho světlo nevydávající žár mě uspokojilo. Pak jsem přemýšlel o slunci a o planetách, které okolo něj stále obíhají.

Kdysi se planety daly do pohybu a začaly obíhat kolem Slunce a Země se zároveň začala točit kolem své osy. A já jsem přemýšlel o tom, že také lidstvo má vlastní osu, kolem které se točí, a zároveň krouží kolem neviditelného Slunce.

Pak se ve mně zrodila myšlenka. Cítil jsem, že se ona osa kvůli dlouhému suchu brzy zhroutí. Co si svět počne, až se tak stane? Mnoho stovek let bylo sucho, jež bylo ovládáno strachem ze smrti a z úplného vymizení lidského pokolení. Panovala vyprahlost dobra, vyprahlost víry a lásky, vyprahlost myšlení. Bujela chtivost, pýcha, vzdor, sobectví, pochlebnictví a neposlušnost. Stav pochybnosti ovládl místa, kde bývala jistota o životě. Potřebovali jsme někoho, kdo by nám řekl, že nezemřeme, kdo by nás ujistil, že budeme žít navěky a že se dá dosáhnout trvalého míru. Potřebovali jsme někoho, kdo by oživil naši schopnost snít, protože ve snu není nic nemožné. Nikdo takový tu nebyl a my jsme nespali kvůli komárům, kteří nás v noci štípali. Nářky a reptání narušily kdysi klidné nebe. Pak se začalo říkat, že už přišel. Tentokrát to byla žena. Mnoho z nás věřilo, že naše prosby byly vyslyšeny. Ale nezůstala s námi dlouho kvůli lidskému rozumu, který je pochybovačný, kvůli jeho způsobu uvažování o ženách a kvůli pokroku, který dal přednost penězům před lidskostí. V té době jsem uslyšel hlas, který mi řekl: „Probud' se! Zabili ji! Byla to poslední naděje pro úctu k lidství člověka! Běž! Řekni mu, že pokud nemůže přijít, ať dá alespoň svolení k jejímu pohřbu.“ Napůl jsem bděl a napůl spal. Probudil jsem se.

Začal jsem přemýšlet o dlouhé cestě, kterou jsem měl před sebou. Nebylo to poprvé, kdy jsem nesl smuteční oznámení příbuzným zesnulého. Ale tentokrát to bylo zvláštní oznámení. Stejně jako byla zvláštní rodina zesnulého. S ní jsme pohřbili metaforu touhy a své naděje. Navíc její příbuzní byli zahalení hustou mlhou tajemství. Hlas se znovu ozval, tentokrát o něco zřetelněji. „Je to malá chýše. Uvnitř leží stařec a většinu času prospí. Strč vší silou do dveří, protože ještě nikdy nebyly otevřeny a na domě nejsou okna.“ Samo moje svědomí odpovědělo: „Život je jako řetěz. Chytněš jeden konec a pak druhý a spojíš je. Když jeden konec odmítne, pustíš ho a hledáš jiný. Co není dobré pro tebe, bude dobré pro někoho jiného. V den smrti ti bude tvůj řetěz navlečen na krk. Nikdy se nespolehej na to, že náhodou nalezněš smrt, která je pro tebe naplněním. Musíš se vydat na cestu a hledat ty dva konce. Obleč se!“

(...)

Vylézt na horu bylo těžké. Ve spodní části byl hustý neproniknutelný les. Musel jsem se protahovat skulinami mezi stromy. Za lesem se nacházely vysoké skály, jejichž zdolání bylo velmi náročné. Trvalo mi několik století, než jsem onen úsek překonal. Ale když se mi to podařilo, pomyslel jsem si, že jsem se přiblížil k vrcholu. Ted' už jsem dovedl rozeznat něco jako dům.

Stál na vysoké skále. A ta byla na jiné vysoké skále. Bylo těžké se tam dostat. Jen blázen mohl začít stavět na takovém místě. A ne člověk se zdravým rozumem! Nebylo mi jasné, jak se ten, kdo se nachází uvnitř, dostává dolů a zase nahoru. Dva dny jsem odpočí-

val. Přemýšlel jsem, jak se dostat do domu, na kterém nebylo vidět žádná okna. Za celou dobu jsem nezaznamenal, že by se dveře otevřely nebo že by někdo vyšel ven nebo vešel dovnitř. Bylo ráno, když jsem se pokusil vyšplhat na vrchol. Ptal jsem se sám sebe: „Jak to asi dělá ten, kdo dům postavil?“ Tato slova mi dodala odvahy. Konečně jsem stál před domem. Kolena jsem měl rozedraná a trochu mi tekla krev. Na chvíli jsem si sedl. Opřel jsem se o dveře, abych si odpočinul. Věděl jsem, že kdokoliv by je otevřel, musel by mě probudit.

Jednoho rána jsem začal na dveře klepat. Klepal jsem na ně celý den. Neotevřely se však. Druhý den ráno jsem znovu klepal a klouby prstů mě už začínaly bolet. Žádná odpověď. Jméno majitele domu jsem neznal. Zapomněl jsem ho hned potom, co mi ho řekli. Pamatoval jsem si slovo „stařec“. Začal jsem bušit na dveře pěstí a větší silou a přitom jsem volal: „Starče!“ Uvnitř bylo ticho. Když mě to zmohlo, sedl jsem si na zem a opřel se o dveře. Usnul jsem. Když jsem se probudil, byla ještě tma. Znovu jsem si lehl. Tma se ještě nerozplynula, když jsem se znovu probral. Spánek mě přešel a tma mě začala děsit. Uprostřed husté tmy jsem dál bušil na dveře. Přepadly mě pochybnosti, zda tma vůbec někdy zmizí a znovu se objeví světlo. Aniž bych ztrácel naději, dál jsem klepal. Čas plynul. Dveře se nakonec začaly viklat.

To mě povzbudilo. Napjal jsem všechny síly. Udělal jsem asi deset kroků vzad. Pak jsem se nahnutý dopředu rozeběhl a vrazil do dveří ramenem. Dveře se propadly dovnitř a já jsem je s velkým hlukem následoval.

„Kdo je to?“ Ozval se zevnitř hlas. Když jsem se postavil, zaslechl jsem vrzání postele, jako by se z ní někdo zvedal. Bylo slyšet, jak se protahuje. Pak zaznělo: „Kdo ruší můj sen? Všechno je teď zpřeházené. Chtěl jsem vědět, jak skončí. Ať jsi kdokoliv, vstup!“

„Tady jsem! Už jsem uvnitř,“ odpověděl jsem.

Došel k lampě, aby rozsvítil. „Nečekal jsem tě v takovéhle době! Áááá! Ach! To je ale nepořádek! Počkej chvíli. Tápu ve tmě a hledám zápalku. Proklínám toho, kdo vynalezl zápalku bez ohledu na autorská práva!“

Zaslechl jsem, jak škrtá zápalkou. Pak se lampa vydávající slabé světlo rozhořela. Mezi mnou a jím byl velký závěs z pytloviny, který rozděloval dům na dvě části. Za zpráchnivělým závěsem jsem viděl obrys člověka, jenž se snažil zakrýt si dekou boky.

„Řekl jsem jim, že už jsem mnoho věcí zapomněl,“ bručel. „Ale oni mě dál pronásledují. Co chtějí? Už jsem jim řekl, že již nechci mít nic společného s těmi současnými zmatky! Už se mě to netýká! Mně se teď už jenom zdají sny! Ale oni mě dál pronásledují. Co po mě chtějí?“

Pomaloučku se zvedl z postele. Jednou rukou odhrnul závěs. Druhou rukou držel lampu a pomalu kráčel s ohnutými zády. Když cítil, že už je dost blízko, zvedl lampu nad hlavu, aby zjistil, kde stojím. Když mě spatřil, položil lampu na stůl a sebral z něj svou hůl. Stále ještě s ohnutými zády a třesoucíma se nohama udělal několik krůčků směrem ke mně. Když byl tak blízko, že se mě mohl dotknout, zastavil se. Prohlédl si moje boty. Podíval se mi na nohy a holí mě několikrát uhodil přes holeně a kolena. Ucítil jsem ostrou bolest, ale stál jsem pevně. Ani jsem nehlesl. Podíval se mi na ruce. Holí mě zkusil uhodit přes zápěstí. Ale tentokrát jsem natočil ruce tak, aby na ně nedosáhl. Podíval se mi na hrud' a holí ji poměřoval, jako by chtěl zjistit její objem. Pak mi pohlédl do očí a zahýbal ušima jako kráva. Ani se neusmál a uchopil moji levou ruku, aby mě zavedl k velkému křeslu. „Sedni si,“ řekl a ukázal na rozedrané křeslo. Posadil jsem se.

Potom se podíval na prázdný rám dveří a na dveře ležící na zemi. Podíval se na mě, jako by mi chtěl vynadat. Zvedl hůl, jako by mě s ní chtěl praštit. Pomalu ji ale zase spustil. Spolkl sliny a přivřel přitom oči, jako by ho bolelo v krku. Pak pomalu promluvil:

„To jsi byl ty?“

„Byl. Ale neudělal jsem to schválně.“

„Tak proto je mi zima. Ale není to tvoje chyba. Mělo to tak být. Za ty stovky let si nikdo netroufl použít sílu, vlastní sílu, aby vnikl dovnitř.“ Když to říkal, šoural se ke křeslu, které bylo naproti mému. Jeho bylo větší. „Tak tedy, zasaď zpátky ty dveře, ať tady máme trochu víc tepla.“

Když jsem se vrátil zpátky, trochu narovnal knot lampy. „Teď je to lepší,“ řekl. „Vidíme na sebe.“ Následovalo krátké ticho. Začal tím, že mi položil otázku: „Právě tebe poslali, abys mě přišel vyslyšet?“ Než jsem stačil odpovědět, pokračoval: „Už jsem jim řekl, že jsem zapomněl mnoho věcí. Proč mě nepřestávají obtěžovat? Tyhle dveře tady nejsou od

toho, aby na ně někdo bušil. Ze začátku jsem kvůli tomu nemohl spát, ale teď už jsem si na to zvykl.“ Následovalo ticho. To byla vhodná chvíle, abych vysvětlil, proč jsem za ním přišel.

„Poslali mě, abych tě vyhledal.“

„Mě?“

„Ano. Tebe.“

„A kvůli čemu?“

„Kvůli smrti tvé dcery. Přišel jsem, abych ti oznámil, že tvoji dceru zabili.“

Ticho.

„Řekl jsi ‚moji dceru‘? Nevzpomínám si, že bych měl dítě! Ale to je jedno. Proč ji zabili?“

„Tvrдила, že je tvoje dcera.“

„Nic víc?“

„Tvrдила, že má zvláštní schopnosti.“

„Nic víc?“

„Tvrдила, že jsi ji poslal, aby tlumočila tvá slova.“

„Já?“

„Ano. Ty.“

„A co říkala?“

Ticho.

„Co třeba řekla?“

„Řekla, že existuje věčný život.“

„A oni jí věřili?“

„Řekli, že je lhářka. Myslím, že to přehnal, když tvrdila, že je tvoje dcera. Tím ztratila důvěru, kterou v ni lidé měli. Předtím byla vzpomínka na to, že máš dítě, zcela zapomenuta. Zabili ji, když probudila v ženách touhu po rovnoprávnosti.“

„Aha. Nevzpomínám si, že bych měl dítě.“

Ticho.

„Pokud se nemůžeš zúčastnit pohřbu, prosí tě, abys k němu dal alespoň svolení.“

Stařec sklonil hlavu. Chvilí přemýšlel. Pak ji zase zvedl a pohlédl na mě.

„Řekni jim, že jsou povinni pohřbít každého zemřelého.“ Chvilí bylo ticho. Očekával jsem, že toho řekne víc.

„Co ještě jim mám říct?“

„Komu?“

„Těm, kteří se zúčastnili příprav na pohřeb. Když nepřijdeš, budou očekávat, že vzkážeš něco dalšího.“

„Řekl jsem, abys jim sdělil, že jsem zapomněl, že mám dítě. Řekni jim, že jsem toho zapomněl hodně a že trávím většinu času sněním. Sněním sladkých snů! Sladších než je skutečný život. A skutečnějších než je realita. Ať si vzpomenou, že všechno je v knize.“ Když jsem pochopil, že už nebude pokračovat, vstal jsem a chtěl odejít. Podíval se na mě. Udělal jsem několik kroků směrem ke dveřím. Zavolal na mě.

„Ještě si sedni. V téhle tmě daleko nedojdeš. Jsi dítětem světla, počkej na světlo.“ Pomalu jsem se vrátil. „Už vím,“ pokračoval, když jsem si sedl do křesla, „řekni jim, že se vznáším v bezpečí chaosu. Už nechci být zatahován do existujících struktur.“

„A když se mě zeptají proč, co mám odpovědět?“

„Řekni jim, že pupek kruhu je zničen. Teď je to prázdná jáma a nikdo už si tam nemůže stoupnout. Poslouchej. Když jsem byl chlapec, byl jsem dobrým zápasníkem. Nenašel se nikdo, kdo by mě vyhodil ven z kruhu. Držel jsem jeho pupek století za stoletím až do dne, kdy jakýsi blázen snící za bílého dne řekl soupeřům tajemství mého stínu. Když do něj tloukli holí, síly mi odumíraly, a jak čas plynul, stal se ze mě stařec. Ještě si dobu svého mládí pamatuju. Tehdy jsem se těšil slávě všeho druhu. Jedni mi dali titul *Omnipotencia*, jiní *Omniscientia*. Všechna má pojmenování začínala na *Omni*. Dívky mě milovaly, ale já jsem byl vybíravý. Měl jsem jedinou slabost: vášeň pro panny.

Poté, co jsem byl obviněn z cizoložství, jsem si postavil tenhle dům, abych se chránil před těmi, kteří by se mi chtěli pomstít, až ztratím svou sílu. Trvalo mi stovky let, než jsem stavbu dokončil. Tohle všechno jsem postavil sám. Trvalo mi rok, než jsem zespoda přinesl jediný kámen na základy. Stejně to bylo s cihlami. Samotná práce na stavbě vyžadovala trpělivost, soustředění, rozum a znalosti. Jak jsem správně tušil, pravda byla odhalena. Dokonce i tráva, když dopadne na můj stín, mě zraňuje. A proto žiju tady v úkrytu. Teď

jsem starý. Až se vrátíš, řekni jim, že mě přemohla vlna míru uprostřed chaosu, která vyrostla ze síly vůle. Teď se se mnou všichni chtějí kamarádit. Každý hledá způsob, jak si mě přátelsky dobírat.“

„Vždyť každý den přicházejí se svými prosbami. Modlí se a chtějí, aby jejich očekávání byla naplněna.“

„Právě tím si mě dobírají.“

„Ale oni si nedělají legraci.“

„Kdyby si nedělali legraci, zabili by mě.“

„Mají z tebe strach, uctívají tě, modlí se k tobě.“

„A to je právě to největší škádlení. Mám z toho ale radost.“

„Ale po celý život, po celou svou historii to tak dělají.“

„Protože zapomněli hodně z mého mládí.“

„Nemohou si dělat legraci celou tu dobu. Je čas přestat s žerty.“

„Život sám je největší žert ze všech. Proto se dá vůbec žít.“

„Kam teď nasměřují svoje prosby?“

„Ke své vůli.“

„Potom už je neuslyšíš?“

„Pokud je uslyším, co nejrychleji je zase zapomenu.“

„To znamená, že všechny jejich písně byly k ničemu? Po celá uplynulá staletí! Zabijou mě, až jim tohle řeknu.“

„Jestli se bojíš smrti, buď zticha, až se vrátíš. Ale vzpomeň si na odvahu toho, jehož smrt je naplněním.“ Chvilí bylo ticho. Odpovědi, kterých se mi dostávalo, mě stále neuspokojovaly. Znovu jsem promluvil.

„Necítíš se někdy osamělý, když tady žiješ takhle sám?“

„Osamělý! Spoustu času trávím spaním a sněním. Právě proto jsem chtěl, aby dům byl na opuštěném místě. Musel jsem ho postavit na skále, abych, když se mi zdají sny, nebyl jednou sražen bouří a nepřišel o to zázračno, které ještě obklopuje moje jméno. Co si o něm myslíš? Je to krásný dům, že?“ Neodpověděl jsem. Pokračoval: „Chci, aby z estetického hlediska byl tím nejlepším příkladem pro ty, kteří by mě chtěli napodobit. Chci ale také, aby byl bezpečný, aby byl nedobytnou pevností, která odrazí všechny útoky po několik následujících století. Co na to říkáš?“ Tentokrát jsem už musel odpovědět.

„Tam, odkud pocházím, takové domy už nejsou.“

„Jak to?“

„Vyšly z módy. Když jsem byl malý, vídal jsem je, ale potom je všechny dali zbourat. Ve městě i na venkově. Místo nich postavili nové moderní domy.“

„Ha!“

„Abych řekl pravdu, tenhle dům vypadá, jako by ho vymyslel blázen. Působí nedůstojně.“

„To znamená, že existují lepší odborníci, než jsem já!“

„Je jich hodně.“

„Ha! Jak dlouho jim trvá, než postaví nový dům?“

„Měsíc až dva.“

„Jakou metodu používají?“

„Stroje.“

„Teď si ze mě utahuješ. Věděl jsem, že si budou dělat legraci z mého stáří. Nevěděl jsem ale, že i ty sis ze mě přišel utahovat. Jakou mají sílu ty stroje?“

„Jsou to vědecké mechanismy, které věci usnadňují. Produkuje energii a mohou tak pracovat ve dne v noci. Ničí tvoje uspořádání, a kde je klid, tam vytvářejí chaos, aby přinesly novou revoluci. Kromě toho byly sestrojeny bomby, které můžou zničit tvůj řád během okamžiku.“

„Neslýchané! Dříve bylo zakázáno ničit mé uspořádání ve snaze odhalit mou podstatu. Bylo to považováno za rouhání. Možná že můj stín dosáhne až tam a oni do něj tlučou každý den. Proto moje síly rychle slábnou. Zestárl jsem rychle a jsem zapomnětlivý. Cítím, že ono zázračno obklopující moje jméno úplně zmizelo. Ale pak mi vysvětlí jednu věc. Co to přesně je ta bomba?“

„Ani se mě neptej! Vydává prudký žár. Když vybuchne, spálí a zničí všechno okolo nebo všechno, co si jen dovedeš představit!“

„Ha! Aby to nebyl onen velký oheň, který jsem zapálil kdysi dávno a jehož zbytky jsem zahrabal hluboko pod zem, aby lidem jednou neublížil. Chceš tím říct, že vy jste ze zlomyslnosti vykopali to, co jsem zasypal, abych chránil vaše životy?“

„Přemýšlím, jestli to je zlomyslnost; v tom případě jen napodobili tebe. Žádný rodič není rád, když vidí, že jeho dítě napodobuje jeho vlastní zlomyslnosti.“

„Ted' si mě začínáš dobírat přímo u mě doma. Ale jestli opravdu začali být takoví, jak jsi je popsal, pak pokud jde o mě, je to tak lepší, protože mi nedají příležitost přinést nový řád v mých bezvýznamných snech.“

Ticho.

„Mnoho lidí si tě ještě pamatuje a opěvuje tvé jméno.“

„Jen oslavují mé jméno z mládí.“

„Co jim ted' mám říct?“

„Řekni jim, aby na mě zapomněli.“

„Nic víc?“

„A všechno, co jsem ti vysvětlil na začátku. Taky jim řekni, že jsem tě nezbil, přestože jsi rozbil dveře, které chránily to moje zázračno.“

„Nic víc?“

„Ať zapomenou na mé mládí. A nespojují už se mnou svou existenci.“

„Ale bez tebe nemůžou žít.“

„Budou žít ze síly své vůle, kterou probudila síla *Lumen naturale*. Budou vedeni lepším směrem, než jsou moje sny. Já ted' chci být zapomenut. Přeji si čas na plynutí v kráse a radosti svých snů. Nic dalšího už není.“ Chvilí mlčel a díval se na knot lampy, který se začal chvět.

„Řekni mi ale jednu věc,“ pokračoval. „Jaké nové písně zpívají dnešní opilci?“

„Opilci?“

„Ano. Ti, co se jim říká politici.“

„Ve století, které právě končí, se objevila věc zvaná ‚*ujamaa*‘ neboli ‚socialismus‘.“

„A jaký je hlavní význam a cíl těchto písní?“

„Rovnost člověka.“

„Ha! To znamená, že moje pojmenování ‚ten, který všechno rozděluje‘ se také ztratilo!“

„Říkají, že se sami spravedlivě podělí a odstraní společenské vrstvy.“

„Společenské vrstvy! Proč vytvářejí slova, která nejsou v mém slovníku?“

„To znamená, že nechtějí, aby bylo vykořisťovatelů a vykořisťovaných.“

„Vy všichni přece vysáváte! Usilujete o ten jeden prs, který jsem vám dal. A kdybych vám dal druhý? Pobili byste se navzájem!“

„Tak nám dej více prsou. Jako mají prasnice.“

„Dokonce ani prasnice nedávají pít všem svým mlád'atům stejně!“

„Ale prasnice je prasnice.“

„Začínáš být drzý! Dráždíš mě! Nebo ty snad taky zpíváš ty jejich písně?“

Ticho.

„Starče. Co bude dál?“

„Co bys ještě chtěl?“

„Zúčastníš se pohřbu?“

„Podívej. Začíná svítat. Běž! Nechci, abys mě připravil o čas na snění snů za bílého dne. Jsou tak sladké.“

Stařec vzal svou hůl. S obtížemi vstal a na třesoucích se nohou se vydal ke mně. Když se přiblížil, řekl hlasem, který mě trochu polekal: „Už jsem domluvil! Nechci už být zapojován do organizace světa!“ Zvedl hůl, jako by mě chtěl praštit. Levou rukou mi ukázal dveře. „Odejdí z mých myšlenek!“ řekl důrazně. Ani jsem se nehnul. Podíval se mi do očí. Znovu zahýbal ušima, pak se usmál. Hůl dal zase dolů. Otočil se a vrátil se ke křeslu. Spodek deky měl provlhlý. Unaveně si sedl a zavřel oči, aniž by zhasl lampu.

III

Vždycky jsem chtěl být bláznem. Ale můj rozum mi radil: „Nebud!“ Velmi jsme toužil se vykoupat v moři polovičního rozumu, mezi bytím a nebytím, mezi snem a skutečností, mezi svobodou a uvězněním. Vždycky jsem chtěl být počátkem smíchu z radosti i bolesti, soucitu a krutosti, strachu a odvahy. Vždycky jsem hledal práci, kde bych mohl štěkat po

celou jednu dlouhou noc trávající několik století, v době, kdy lidé se zdravým rozumem spí. Toužil jsem po tom, aby se na mě dívali lidé pochybující, aby nemohli objasnit moje činy. Ano, chtěl jsem svou svobodu. Svobodu být v nebytí. Dál jsem žil s pocitem, že to, po čem toužím, si přeje mnoho lidí, ale nemají odvalu vyslovit to na veřejnosti. Proto se mi smáli, když jsem jednou řekl: „Chci být bláznem!“ Mezi těmi, kteří se mi smáli hodně, byl i můj soused. Strašidelným hlasem jsem zakřičel: „Můžu zabít člověka a celého ho sníst!“ Všichni přítomní zmlkli.

Několik dní potom se mi zdálo, že sestupuji po schodech vedoucích do míst, kde jsem si myslel, že je pramen. Předemnou šla nějaká žena držící prázdnou plechovku. Jak jsme sestupovali, lidí přibývalo. Byly tam elektrické lampy, které svítily na cestu. Dole bylo velké prostranství plné lidí, žen i mužů. Začali jsme se svlékat a koupat se ve vodě, která padala ze shora jako déšť. Všichni jsme křičeli: „Svoboda!“ Najednou jsem ucítil, že nemám prsty na nohou, pak mi odpadly i prsty na ruku. Když jsem pohlédl na ostatní, také neměli prsty. Když jsem si zkusil třít tělo, strhl jsem si kůži i s masem. Začaly mi být vidět kosti na ruku. Všichni jsme byli stojícími a kráčejícími kostrami. Báli jsme se sebe navzájem a začali jsme utíkat nazdařbůh a vrážet do sebe. Běžel jsem. Když jsem dorazil ke schodišti, spatřil jsem velkou knihu ležící na zemi. Sebral jsem ji a dál utíkal k východu. Jakmile jsem vyšel ven, strnul jsem. Obklopovali mě lidé, kterým stékaly po tvářích slzy. Vedle byla jáma. Několik lidí drželo v ruce písek a dívalo se na mě velmi udiveně. Zkoušel jsem běžet, ale nemohl jsem prorazit dav okolostojících lidí. „Chyťte ho!“ zakřičel někdo. Vtom mě chytlo nejméně deset rukou. Zkoušel jsem se vyprostit z jejich sevření a přitom jsem volal: „Kde je kniha?“

Od té doby se za mě vykonávaly oběti a byl jsem poslán za mnoha léčiteli. Ačkoliv se můj stav zlepšil, mnozí věřili, že od onoho dne už můj rozum není stejný. Někteří tvrdili, že mi bylo dáno stát se poslem, ale protože jsem nebyl připravený, ztratil jsem knihu a za trest jsem se stal bláznem. Dodnes mě nazývají bláznem. Nestěžuju si. Souhlasím s tímto pojmenováním. Od počátku to bylo mé přání.

Právě slyším lidi, jak procházejí kolem mé chýše a říkají: „Dnes neblázní.“ Usmívám se. Je hezké být bláznem. Je hezké být obávaným a je hezké být přítelem dětí, které se rády smějí. Někdy lidem schválně svlékám šaty, jindy je straším rudýma očima a skřípáním zubů. Někteří se bojí, ale smějí se, mnozí se však na mě dívají soucitně. Nepotřebuju, aby se na mě někdo díval se soucitem! Jsem takový, jaký jsem, a stejně plnohodnotný člověk jako oni.

V takových chvílích vzpomínám na spoustu věcí. Nevím proč, ale často to na mě přichází na Velký pátek. Čas od času se mi vybaví moje minulost nebo můj strach. Pamatuju si, že jednou jsem se probudil brzy ráno. Šel jsem kolem kostela a potom, co jsem si ulevil u nedalekého stromu, jsem uviděl, že jedno okno je otevřené. Protáhl jsme se dovnitř.

Blízko oltáře jsem spatřil velký kříž. Toužil jsem zemřít stejně odvážně jako tenhle chlapík. „Tento pán zemřel hrdinskou smrtí, a proto položil základ nové historie!“ pomyslel jsem si smutně. „Jak vytvořit historii?“ ptal jsem se sám sebe. Košili jsem si uvázal kolem boků, stoupl si před ono velké dřevo a roztáhl ruce, jako bych byl ukřižovaný. Ruce mě rozbolely. Zaslechl jsem, jak se otevírají dveře, a než mě napadlo, co mám dělat, uviděl jsem vstoupit jeptišky s květinami v rukou. Naklonil jsem hlavu na stranu. Přišly k oltáři. Kvůli neklidu v těle a horečce se brouk v mé hlavě začal vrtět. Když ženy došly až k oltáři, kýchl jsem. Podívaly se na kříž. Upustily květiny. Vzpomněl jsem si na slova z Bible. Hlasitě jsem zakřičel: „*Eli, Eli, Lama Sabachtani!*“ Jeptišky se neuspořádaně rozeběhly ke dveřím. Když zmizely, zvedl jsem květiny a položil je pod kříž. Rychle jsem se protáhl oknem do ranní řídnoucí tmy a přitom mi teklo z nosu.

Ještě ten den, když jsem byl v obchodě, jsem slyšel hlasatele zpráv, jak říká: „Čtyřem jeptiškám se prý v kostele zjevil Ježíš.“ Následoval výklad odborníka, který objasňoval, jak Ježíš plakal pro dnešní svět. Také popisovali stopy, které po sobě zanechal, a mluvili o květinách, které zvedl. Hlasatel skončil slovy: „Říká se, že šlo o černého Ježíše.“ Ten večer už opilci v baru měli odpověď z Říma spolu s pozdravem od papeže. Myslím, že už uplynulo deset let ode dne, kdy zbourali kostel a postavili na jeho místě větší jako připomínku těchto událostí. Tisíce nemocných přicházely, aby se pomodlily ke kříži. Slyšel jsem, že se jich několik uzdravilo. Kněz z onoho kostela mi mnohokrát radil, že se mám také modlit, abych vyléčil své šílenství. Ted' začínám věřit, že historii vytvářejí blázni, kteří si vymýšlejí víru a ideologii. Co si myslíš o tomhle příběhu? Pokud jsi kněz, vím, že se nesouhlasně pousmě-

ješ. Nesmysly? Ať z toho máš radost, nebo ne, je mi to jedno. Jsem blázen a málokdo mi věří. Ale vzpomeň si na jednu věc: kdo se směje bláznovi, směje se sám sobě. Na vině je ten, kdo nechal otevřené okno.

Slyším nějaké lidi, jak jdou kolem mé chýše. Počkej, vystraším je trochu: Hoj! Zničte všechny kostely a mešity! Položme nové základy! Jen blázen, slepec, snílek a žena mohou zničit shnilé základy! To oni mohou převést obyvatele země na druhou stranu, přes údolí, řeky a hory! Se silou vůle není nic nemožného! Hoooj! Ano, tak se dají vystrašit. Nemyslím, že tudy ještě někdo projde. Jsem z nich unavený. Chci čas na samotu.

Ach! Zapomněl jsem vyprávět příběh svého souseda snílka, který tvrdil, že je Prorokem. Loni mu umřela žena. Říká se, že blázni a snílkové patří k několika málo lidem, kteří se mohou ponořit do zdravého rozumu a položit nové základy, v které jsme už nedoufali. Ať Stařec o snílka nepřijde! Naše sousedství proto není ani náhoda, ani štěstí. Nacházíme se ve svém svobodném světě a žijeme blízko druhé strany. Tak to je. Jednou ráno jsem se probudil ve chvíli, kdy se sny pomalu začínají vracet do skutečnosti. V ranní tmě jsem venku zakřičel: „Probud' se! Zabili ji! Už není naděje! Běž! Řekni mu, že pokud nemůže přijít, ať dá alespoň svolení k jejímu pohřbu!“ A jiná slova, která si už nepamatuju. Můj soused ve stavu polosněného uslyšel má slova, probral se a odešel, aniž by se rozloučil se svým nemocným otcem. Jako by napůl spal a napůl bděl. Ale asi věděl, kam jde. Nejspíš to byla nějaká jeho vnitřní síla, která ho poháněla vpřed, protože jeho chůze byla neobyčejná. Asi to byl záměr vůle. Sledoval jsem ho zezadu. Slyšel jsem ho, jak si něco pro sebe mumlá. Zřejmě hovořil se svým svědomím. Dělal dlouhé kroky, aniž by zakopl. Když přišel k řece v údolí, opatrně přešel na druhý břeh. Stejně rychle pokračoval i tam. Zůstal jsem na břehu. Pozoroval jsem ho, dokud mi nezmizel z očí. Vrátil jsem se. Od toho dne už ho nikdo ve vesnici nespatriil.

Vidím, že další člověk prochází kolem mé chýše. Při chůzi čte knihu. Vylekám ho. Jsi snad ten snílek, který se ztratil? Celého tě spolknul! Utekl. Svou knihu upustil na zem. Co je to za knihu? *Das Kapital*. Jsem unavený. Myšlení unavuje. Nechte mě, ať se na chvíli natáhnou na postel. Chci, aby se mi zdály sny za bílého dne. Sny bláznivého člověka. Jsou tak sladké. V nich není nic nemožného. Potom si přečtu tu knihu.

Už uplynul týden ode dne, kdy jsem ji začal číst, a můj stav se prý trochu zlepšil. V knize jsou některé pěkné věci. Až ucítím, že se smrt přiblížila, půjdu do kostela, abych věci propojil. Neptej se mě proč. Už jsem si vzpomněl! V ten den si musím obléct šaty na mši. To je mé tajemství.

A teď ti povyprávím příběhy, které se staly v době pohromy, hlavně po tom, co vybuchla bomba. Zbylo málo nás, kteří se modlili, a všichni jsme věděli, že smrt už klepe na dveře. Seděli jsme a počítali dny. V té době nastalo mnoho zmatků. Nějaký stařec zle trpěl hladem. Šel k jezeru pro vodu, aby uhasil žízeň a zároveň utišil hlad. Když uviděl ryby, jak si vesele plavou v jezeře, sedl si na zem a řekl jim smutně: „Ryby! Mějte se mnou soucit, ať jedna z vás vyskočí z vody, abych měl večer něco k snědku.“ Když viděl, že se žádná ryba neobjevuje, se vztekem vstoupil do vody a zkoušel je chytit do rukou. Krokodýl, který nenápadně připlul až k němu, ho udeřil ocasem a chytil do zubů. Asi ho taky prosil, ať vstoupí do vody, aby ho mohl sežrat.

Pak je tu příběh bílého kněze. On se vám modlil a modlil! A k čemu? Sucho nekončilo. Když už ztrácel naději a viděl, že věřící znovu začínají nosit obětiny pod baobab, začal hodně pít silný alkohol z domova. Když mu došel, pil místní alkohol. V opilosti rozbil v kostele několik uměleckých děl. Bylo slyšet, jak křičí: „Co jsi to za Boha? Takhle mě zostouzet před černochoy!“ Když začal míchat místní alkohol s vínem, jeptišky mu utekly. Samotný místní nápoj mu už k opití nestačil. Nyní začal kázat o novém náboženství, které vzniklo spojením Bible a Koránu, knih, jež v té době hodně četl. Když nějaká žena prohlásila, že je druhým spasitelem, byl to právě on, kdo jako první protestoval proti tomu, že by žena mohla být spasitelem. Zavrhl ji, a když ji zabili, oslavoval. Když se její otec nedostavil na pohřeb, byla mezi těmi, které v době zvětšujícího se hladu snědli. Neptej se mě, jak ten kněz zemřel. Taková hanba se nevyslovuje na veřejnosti. Kdybych to vyprávěl, řeknou, že jsem ve svém šílenství našel zalíbení.

To šejk lidi rozesmával. Když viděl, že věci spějí k horšímu, oženil se s pěti mladými dívkami a tvrdil, že ráj začíná tady na zemi. Pojmenoval je „nebeskými pannami“. Jeho stoupenci ho následovali. Ale ve skutečnosti z islámu zbylo jen jméno. Mnoho zvířat se zabilo samo a lidé jedli mršiny. Napadlo je, že budou v mešitě hrát deskové hry, aby zapo-

mněli na hlad. Když se lidé začali jíst navzájem, mešita zarostla trávou, dokonce i střecha jí byla pokryta. Došly síly na hledání jídla a „nebeské panny“ šejkovi utekly. Jednoho dne do jeho domu vnikla hladová hyena. Šejk neměl sílu sám vstát. Hyena zavrčela a viděla, že se netřese, a dokonce se ani nepolekal. Šejk ji začal prosit: „ve jménu Alláha tě prosím, ne- jez mě.“ Hyena zavrčela podruhé. „Prosím tě, pokud mě musíš sníst, pak začni od nohou.“ Hyena do třetice vycenila zuby. Když viděla, že mlčí, zařala mu zuby do břicha. Během půl minuty bylo celé břicho pryč. Odtáhla ho ven. Příběhly další hyeny. Sousedé slyšeli jen, jak chroupají kosti a smějí se přítom.

Pak tu byl vědec. Někdy se mu říká filozof. Byl to člověk naplněn hněvem. Když lidé začali trpět nedostatkem jídla, přišli za ním a ptali se: „Co máme dělat, abychom nezemřeli hladu?“ Odpověděl jim rozhodnými slovy: „Proč člověk musí jíst?“ Odešli, aniž by pochopili, co si počít s takovouto odpovědí. „Všichni politici jsou hlupáci!“ říkával rozzlobeně. „Žádný národ se nemůže rozvíjet, pokud bude opovrhovat svými učenci!“ řekl ve veřejném prohlášení, když přišli zbourat jeho laboratoř jako trest za to, že se nezúčastnil průvodu. Utekl a nikdo neví, co se s ním stalo.

Zapomínám na příběh mladého pytláka. Dokázal přeprat své rodiče ještě, když byl ba- tole. Potom se z něj stal velký zloděj krav a majetku. Zabil mnoho lidí a uloupil jejich maje- tek. Když už nebyly žádné krávy, začal krást děti a prodávat je do dalekých míst. Když se lidé spojili, aby ho chytli s pomocí kopí, luků a pušek, utekl i s několika dětmi. Tam, kam utekl, už je možná všechny snědl.

Ředitel školy dál učil děti. Ale když je pytlák začal lovit, škola se zavřela. Ředitel přesto neztrácel naději. Nepřestal chodit do školy a učil prázdnou třídu. Studenti byli z časů bu- doucích. Tvrdil, že je vidí jasně před sebou. Došel k závěru, že moderní člověk se nebude učit. Vždycky o samotě křičel a rozčileně bil smyšleného studenta stojícího před ním. „Už neopakuj chyby z minulosti!“ Bylo to k smíchu. Spáchal sebevraždu, když se novým stu- dentům z jeho představ nepodařilo odpovědět na otázky v jazyce, kterému rozuměl jen on sám.

Příběh opilce vám nepovím, protože je neobyčejně směšný. A nechci bavit, když utrpění, které nás postihlo, je větší než všechny katastrofy, které se na Zemi kdy přihodily. Krom toho tady sedím a vím, že zítra nebo pozítří umřu – hladu. Blázen! Ójééé!

Přeložila Olga Arcia.

Román Labyrint (Mzingile) vyšel poprvé v roce 1991 (Dar es Salaam, Dar es Salaam University Press).

Euphrase Kezilahabi se narodil v roce 1944 na ostrově Ukerewe (dnešní Tanzanie) a patří k nejvýznamnějším svahilsky píšícím spisovatelům. Je autorem románů (*Rosa Mistika* [1971]; *Ki- chwamaji* [Hydrocefalus, 1974]; *Dunia uwanja wa fujo* [Svět dějištěm chaosu, 1975]; *Gamba la nyoka* [Hadí kůže, 1979], básnických sbírek (*Kichomi* [Křeč, 1974]; *Karibu ndani* [Pojďte dál, 1988]), mystické novely *Nagona* (1990) a jejího volného pokračování *Mzingile* (viz úryvek). V současné době Kezilahabi vyučuje na University of Botswana v Gaborone.